

САҲА ТЫЛА

3 КЫЛААС

- Былыыр былыр икки **огдообо** холбоён олорбуттара үнү. Холбоёллоругар урукку кэргэннэриттэн биирдии оёолоох эбиттэр: эр киһи Күөрэгэй диэн кыыстаах, дьахтар Олоо диэн уоллаах.
- 1) Күөрэгэй кыыс _____ киһи курдук иһинэн- таһынан сылдьан бары үлэни үлэлиир. Маачаха ийэтэ _____, _____ дьахтар.
- 2) Арай хотон иһиттэн сэттэ кутуйах субуруһан табыста. Кыыска кэлэннэр тугу эрэ кэпсээн дуу, көрдөһөн дуу эрэрдии чыбыгырастылар. Туораах диэн кутуйах _____ харахтарынан кыыны одуулуур, _____ кулгаахтарын чэрэннэтэр.
- 3) Бүгүн Күөрэгэй манньыатын _____ буорга хаста эмэ эргиттэ. _____ манньыат эргийэн дьэргэйэрэ, күн уотугар оонньуура ама ким харабар куһаңаннык көстүөй?
- 4) Күнүс ойуур ортотугар баар _____ **көлүччэни** кыйа Күөрэгэй баран истэ. Эмискэ ойоёһугар _____ тыас сирилээтэ. Көрбүтэ үөһэ халлаанна биир _____ көтөр көтөн купсуйа турда.

Тыллар быһаарыылара

- Огдообо - кэргэнэ өлбүт киһи.
- Көлүччэ - кыра төгүрүк күөл.

Тургутук

- 1. Дабаанын аат предметкөрдөрөр.
- в) бэлиэтин.
- 2. Дабаанын аат ыйытыылары.
- б) Хайдах? Ханнык?
- 3. Дабаанын аат куруук сыстар.
- б) Аат тылга.
- 4. Маарыннаһар суолталаах дабаанын ааттары бул.
- а) Үрүн – маһан.
- 5. Утарыта суолталаах дабаанын ааттары бул.
- б) Киэн – кыарабас.
- в) Кыра – улахан.
- 6. Дабаанын ааттаах эрээти бул.
- б) уһун, сырдык, учугэй.

Тимофей Егорович Сметанин

Т.Е.Сметанин – саха суруйааччыта, прозаик, поэт, Аҕа дойду сэриитин кыттыылааҕа. 1919 сыллаахха Орто Булүү улуунун кырыы нэнилиэгэр Чачыга (кэлин Кэбээйи наһилиэгэ, Кэбээйи оройуона диэн ааттаммыта) , дьаданы дьиэ кэргэннэ төрөөбүтэ.

Т.Е.Сметанин оҕолорго аналлаах айымньылары оҕо өйүнэн-санаатынан чохчу ылыныан курдук итэҕэтиилээхтэр. Геройдара – ааҕааччыларын саастыылаахтара оҕолор, кыылар оҕолоро, кыылар – көтөрдөр.

«Эһэ туһунан остуоруйа», «Мэхээлэчээн булчут кэпсээннэрэ» кыра саастаах оскуола оҕолоругар анаммыт саамай табыллыбыт айымньылары. Оҕолор кини айымньыларыттан «Куоска олонхотун», «Күөрэгэйи» уонна «Егор Чээрини» таптаан ааҕаллар.

Т.Е.Сметанин 1942 с. сэриигэ ынырыллыбыта. 1944 с. хаста да баһыран дойдутугар эргиллибитэ. Хорсун сырыыларын иһин «Бойобуой үтүөлэрин», «Хорсунун иһин» мэтээллэринэн наҕараадаламмыта. Сэрииттэн эргиллэн баран үс сылынан баара-суоҕа 28 сааһыгар олохтон туораабыта.

ТЭННЭЭН КӨРҮҮ

- Былыр былыр икки огдообо холбоён озорбуттара үнү. Холбоёллоругар урукку кэргэннэриттэн биирдии оҕолоох эбиттэр: эр киһи Күөрэгэй диэн кыыстаах, дьахтар Олоо диэн уоллаах.
- ...Күөрэгэй кыыс **улахан** киһи курдук иһинэн- таһынан сылдьан бары үлэни үлэлиир. Маачаха ийэтэ **кыыһырымтабай, куһаҕан** дьахтар.
- ...Арай хотон иһиттэн сэттэ кутуйах субуруһан табыста. Кыыска кэлэннэр тугу эрэ кэпсээн дуу, көрдөөн дуу эрэрдии чыбыгырастылар. Туораах диэн кутуйах **кыараҕас** харахтарынан кыыһы одуулуур, **кыракый** кулгаахтарын чэрэннэтэр.
- ...Бүгүн Күөрэгэй манньыатын **хара** буорга хаста эмэ эргиттэ. **Үрүн көмүс** манньыат эргийэн дьэргэйэрэ, күн уотугар оонньуура ама ким хараҕар куһаҕаннык көстүөй?
- ...Күнүс ойуур ортотугар баар **төгүрүк** көлүччэни кыйа Күөрэгэй баран истэ. Эмискэ ойоҕонугар **сытыы** тыас сирилээтэ. Көрбүтэ үөһэ халлаанна биир **тынырахтаах** көтөр көтөн купсуйа турда.

Көхтөөх үлэбит иһин махта!